

YO‘L-TRANSPROT HODISALARIDA BOLALAR O‘LIMI: SABABLAR, OQIBATLAR VA OLDINI OLISH CHORALARI

Alimov Olim Erkinovich

*Respublika sud-tibbiy ekspertiza ilmiy-amaliy
Markazi Toshkent viloyati filiali*

Annotatsiya. Yo‘l-transport hodisalaridan shikastlanishlar tarkibida avtomobil travmalari eng ko‘pni tashkil etadi. Klinitstlar va sog‘liqni saqlash tashkilotchilarining ko‘plab ilmiy-tadqiqot ishlari yo‘l-transport hodisalarida bolalarda shikastlanishlarning tibbiy-ijtimoiy va tashkiliy jihatlariga bag‘ishlangan. Bolalardagi avtomobil travmasining sud-tibbiy jihatlarida esa yetarli darajada o‘rganilmagan.

Kalit so‘zlar: transport travmatizmi, sud-tibbiy ekspertiza, yo‘l-transport hodisalarida jarohatlanish va o‘lim, profilaktik choralar

Аннотация. В структуре травматизма от дорожно-транспортного происшествия наибольшее количество составляет автомобильная травма. Медико-социальным и организационным аспектом детского травматизма при ДТП посвящены немало научных работ клиницистов и организаторов здравоохранения. Судебно-медицинские аспекты автомобильной травмы у детей изучены недостаточно.

Ключевые слова: транспортный травматизм, судебно-медицинская экспертиза, повреждения и смерть в результате ДТП, меры профилактики.

Annotation. In the structure of injuries from a road accident, the largest number is a car injury. Many scientific works of clinicians and health care organizers are devoted to the medical, social and organizational aspects of child injuries in road accidents. Forensic aspects of car injuries in children have not been sufficiently studied.

Key words: transport injuries, forensic medical examination, damage and death as a result of road accidents, preventive measures.

So‘nggi yillarda transport vositalarining sonini oshishi o‘z navbatida transport travmatizmining ko‘payishiga olib keldi. Yo‘l-transport hodisalarida qo‘p sonli mexanik jarohatlarni yetkazishini asosiy kismini tashkil etish bilan insonlar o‘lim va nogironligiga sabab bo‘lmokda. Jahon Sog‘liqni saqlash tashkilotining so‘nggi hisobotida dunyoda yo‘l harakati xavfsizligi holati to‘g‘risida keltirilgan ma‘lumotlarga ko‘ra, yo‘l-transport hodisalarida natijasida har yili 1,5 milliondan ziyod kishi halok bo‘ladi va 50 milliondan ortiq kishiga turli og‘irlikdagi tan jarohatlari yetkaziladi. Ularni ko‘pchiligini bolalar tashkil etishi qayg‘uli va tashvishli holatdir.

“Huquq” gazetasining xabariga ko‘ra, O‘zbekistonda 2020 yilning yanvar-sentyabr oylari davomida qayd etilgan 4294 ta yo‘l-transport hodisasi oqibatida 1293 kishi halok bo‘lgan, 3886 nafari jarohatlangan. Yo‘l-transport hodisalarining 728 tasi bolalar, 1919 tasi piyodalar, 579 tasi velosipedlar, 146 tasi litsenziyaga ega bo‘lmagan taksilar va 77 tasi mototsikllar ishtirokida sodir etilgan. Shuningdek, yo‘l-transport hodisalari asosan piyodalar yo‘lining belgilanmagan joyidan o‘tishi (17,8%), belgilangan tezlikka rioya qilmaslik (15,5%), velosiped yo‘laklari tashkil etilmagani (6,3%), charchoqlik yoki uxlab qolish (6,2%) va avtomobilni mast holatda boshqarish (1,7%) oqibatida yuz berganligi aniqlangan [6, 9].

O‘zbekiston Respublikasi IIV Yo‘l harakati xavfsizligi bosh boshqarmasi ma’lumotiga ko‘ra, 2021 yilda mamlakatimizda 10001 ta yo‘l-transport hodisalari qayd etilgan bo‘lib ularda 9230 kishi turli darajada tan jarohati olgan va 2436 kishi hayotdan ko‘z yumgan. Birgina Toshkent shahrida qayd etilgan 1073 ta yo‘l-transport hodisalarda 142 kishi halok bo‘lgan. Ma’lumot uchun, 2021 yilning yanvar-oktyabr oylarida respublikada 7 681 ta yo‘l-transport hodisasi sodir bo‘lgan. Oqibatda 1 964 kishi vafot etgan, 6 886 nafar inson jarohatlangan. YTH ishtirokchilarining 3 441 nafari piyodalar hissasiga to‘g‘ri kelgan.

Senatda bo‘lib o‘tgan avtomobil yo‘llarida xavfsizlikni ta’minlashga oid yig‘ilishda ma’lum qilinishicha, O‘zbekistonda 2022 yilning yanvar-oktyabr oylarida 7 ming 636 ta yo‘l-transport hodisasi sodir etilgan, ularda 7 ming 174 nafar fuqaro jarohatlangan va 1 ming 931 nafar fuqaro halok bo‘lgan, halok bo‘lganlarning 226 nafari yosh bolalar.

O‘zbekiston Respublikasi IIV huquqbuzarliklarni oldini olish va ularning profilaktikasi borasida tegishli vazirlik va idoralar bilan olib borgan hamkorlikdagi ishlari yuzasidan berilgan axborotida ma’lum qilinishicha, 2023 yilda jami 16 milliondan ortiq qoidabuzarlik qayd etilgan, jumladan 13 milliondan ko‘p qo‘pol qoidabuzarlik, 42 mingga yaqin transport vositasini mast holda boshqarish, 300 mingdan ortiq piyodalar qoidabuzarligi qayd etilgan. Aniqlanishicha, 9 839 ta yo‘l-transport hodisasi sodir etilib, ularda 9 209 nafar fuqaro jarohatlangan va 2 282 nafar fuqaro qurbon bo‘lgan. Eng achinarlisi, 2023 yilda bolalar bilan bog‘liq 1 794 ta yo‘l-transport hodisasi sodir etilib, ularda 1 568 nafar bola jarohatlangan va 263 nafar bola vafot etgan.

Tinch zamonda bir yilda 2000 mingga yaqin insonlarning (260 dan ortig‘ini bolalar tashkil etadi) yo‘l-transport hodisasida halok bo‘lishi jamiyatimiz uchun katta fojia bo‘lib huquq-tartibot idoralari xodimlari bilan bir qatorda sud-tibbiy ekspertlarda uchun ham dolzarb muammo bo‘lib qolmoqda.

Yo‘l-transport hodisalarida bolalar o‘limi bilan bog‘liq holatlarini o‘rganish maqsadida Respublika sud-tibbiy ekspertiza ilmiy-amaliy markazi Toshkent viloyat

filialining joylardagi bo‘limlarida 2020-2021-2022 yillarda o‘tkazilgan ekspert xulosalari o‘rganish natijalariga ko‘ra, yo‘l-transport hodisasidan jarohatlanish oqibatida o‘lim murdaga oid o‘tkazilgan jami ekspertizalarning 11,5 foizini tashkil qilib, ularning 12,3 foizi bolalar ishtirokida, asosan (87,8%) maktabgacha tarbiya muassasalari va maktablar atrofidan boshqa yo‘llarda yuz berganligi qayd etildi. Jumladan, o‘g‘il bolalarda o‘lim holati qiz bolalarga nisbatan ko‘p (56,9%) ekanligi, 12-18 yosh oralig‘ida (43,1%) bo‘lgan bolalarda o‘lim ko‘rsatkichi boshqalarga nisbatan yuqoriligi, yoz (39,0%) faslida, xaftani yakshanba (22,0%) kunida hamda sutkani kunduzgi qismida (71,5%) o‘lim holatlari ko‘p qayd etilganligi aniqlandi. Shuningdek, yo‘l-transport hodisalarida 35,0% bola avtomashina salonida yo‘lovchi va 65,0% bola piyoda sifatida ishtirok etganligi; yo‘l-transport hodisasidan jarohatlanish bilan bog‘liq o‘limning 64,2 foizi voqea joyida va 35,8 foizi tibbiy muassasalarda yuz berganligi; o‘limning 35,0 foizi bosh, ko‘krak, qorin a‘zolari va qo‘l-oyoqlarining birgalikdagi jarohatidan, 49,7 foizi bosh miya jarohatidan, 9,6 foizi ko‘krak qafasi a‘zolari jarohatidan va 5,7 foizi qorin a‘zolari jarohatidan kelib chiqqanligi aniqlandi.

Yuqoridagilardan kelib chiqib, yo‘l-transport hodisalaridan bolalarning jarohatlanishi bilan bog‘liq noxush holatlarini oldini olish maqsadida, ushbu holatlarni vujudga kelishida ahamiyatli bo‘lgan omillar (avtomobil yo‘llarida yo‘lovchilar xavfsizligini ta‘minlash yuzasidan ta‘sirchan nazorat to‘liq va samarali o‘rnatilmaganligi, piyodalar yo‘lning belgilanmagan joyidan o‘tishi, belgilangan tezlikka rioya qilmaslik, velosiped yo‘laklari tashkil etilmagani, avtomobilni mast holatda boshqarish, texnik nosoz avtomobildan foydalanish va x.k.z)ni o‘rganish va ularni bartaraf qilishga qaratilgan profilaktik chora-tadbirlarni ishlab chiqish hamda yo‘l-transporti travmatizmi bo‘yicha maktablar, kollejlarda va maktabgacha ta‘lim muassasalarida muntazam tarzda keng tushuntirish ishlarini olib borishda huquqni muhofaza qilish idoralari xodimlari bilan bir qatorda tibbiyot xodimlarining ham ishtiroki muhim ahamiyat kasb etadi.

Adabiyotlar.

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Avtomobil yo‘llarida inson xavfsizligini ishonchli ta‘minlash va o‘lim holatlarini keskin kamaytirish chora-tadbirlari to‘g‘risi”dagi PQ-190-son qarori, 04.04.2022 yil.
2. Beknazarov Sh.Yu., Lochinov F.N., Beknazarov J.Sh., Pulatov M.M. yo‘l-transport hodisalarida jarohatlanish va o‘limning sud-tibbiy tahlili. //TTA axborotnomasi. 37, 2024, 68-71 b.
3. Buxvalov S.A. Mediko-sotsialnie aspekti rasprostranennosti detskogo travmatizma (faktori riska, organizatsiya profilaktiki i lecheniya): Avtoref. diss. kand.

med. nauk. Rossiya. 2010.

4. G'iyosov Z.A. Sud tibbiyoti //Tibbiyot oliy o'quv yurtlari talabalari uchun darslik. - Toshkent, "Global Books" nashriyoti, 2018.

5. Indiaminov S.I., Shoyimov Sh.U., Azimov K.I. Ekspertnaya otsenka perelomov kostey niynix konechnostey u detey-peshexodov pri avtomobilnoy travme. //Problemi biologii i meditsini. 2020, №5.1 (123), S. 169-172.

6. Kishishyan R.A. Detskiy dorojno-transportniy travmatizm u detey: mediko-organizatsionnie aspekti problemi: Avtoref. diss ... dokt. med. nauk. Moskva. 2010.

7. Porodenko V.A., Anupriyenko S.A. Detskiy dorojno-transportniy travmatizm v g. Krasnodare. Kubanskiy nauchniy meditsinskiy vestnik. 2014;7:61-64.

8. Savenkova Ye.N., Yefimov A.A., Semijonova V.N. Osobennosti povrejdeniy u detey pri nekotorig vidax avtomobilnoy travmi so smertelnim isxodom. Problemi ekspertizi v meditsine.2015;1(2):47-49.

9. Sudebnaya meditsina: natsionalnoye rukovodstvo /pod red. Yu.I.Pigolkina. - M.: GEOTAR-Media, 2018.

10. Mayakova M.V. Sudebno-meditsinskaya otsenka travmaticheskix povrejdeniy uchastnikov DTP (voditeley i passajirov prednogo sideniya), vznikayushix v salone avtomobilya pri lobovom stolknovenii s dvijusheysya pregradoy // Aktualnie voprosi sudebno-meditsinskoj nauki i praktiki. - Kirov, 2010. - S. 245.

11. Shodiyev G.B., Beknazarov Sh.Y., Lochinov F.N. O'limga olib keluvchi avtojarohatlarni baholashning sud-tibbiy mezonlari. //TTA axborotnomasi. 2023, 270 b